

La productivitat del treball a Espanya: els reptes

Rosella Nicolini

El tema de la productivitat a Espanya és, des de fa una dècada, un dels temes que ha tingut més impacte en l'àmbit econòmic. Estudiar la productivitat i estudiar els factors que la determinen ofereix elements molt valuosos per a valorar les potencialitats de sostenibilitat del creixement econòmic a llarg termini.

En un estudi de 2011¹, proposava una anàlisi empírica de l'evolució de la productivitat del treball i dels seus factors en els últims 25 anys. Durant les dècades dels noranta i del dos mil, el nivell de la productivitat del treball a Espanya es va col·locar per sota de la mitjana dels països europeus. Fins i tot Manhoy and van Ark (2003)² avaluen que la taxa de creixement de la productivitat durant els anys noranta va ser negativa. En presència d'una taxa de creixement econòmic positiva, la situació d'Espanya indica que durant anys el creixement econòmic no ha anat acompanyat d'un creixement de la productivitat i, per això, han aparegut inestabilitats en les determinants del creixement a llarg termini.

A Nicolini (2011) s'analitza el fet que l'evolució de dos dels factors de la productivitat del treball (capital humà i capital físic) no ha generat els efectes esperats en la determinació de la productivitat. Per primera vegada, es tracta el tema amb una tècnica de Kernel i amb un enfocament regional. Per a tot el període, l'acumulació del capital humà ha afavorit una convergència en els nivells de productivitat entre regions d'Espanya, però les inversions en capital físic productives no van ser tan importants per registrar taxes de creixement positives de la productivitat arreu del territori espanyol. Des dels anys de la transició fins a l'entrada a la Unió Europea (1977-1986), les activitats productives a les regions espanyoles es van beneficiar d'una important inversió en capital humà que va impactar en les taxes de creixement de la productivitat.

¹ R. Nicolini (2011): "Labor productivity in Spain: 1977-2002", *Applied Economics*, vol. 43, pp. 465-485.

² O'Mahony, M. and B. van Ark (2003): "EU productivity and competitiveness: An industry perspective", European Commission : Enterprise publications,

Entre 1995 i 2002, tot i que l'acumulació de capital humà ha estat un component important en la dinàmica productiva, la seva evolució no ha anat acompanyada d'una dinàmica proactiva de l'acumulació de capital físic. La falta de coordinació entre aquests dos components ha generat els valor negatius de la taxa de creixement de la productivitat. De fet, amb aquests resultats de productivitat, les taxes de creixement econòmic positives registrades a Espanya en el mateix període es poden explicar per la presència d'un augment de les hores treballades.

Què implica aquesta dinàmica?

Una dinàmica d'aquest tipus no és eficient per a una economia desenvolupada com Espanya. De fet, tal com mostra el gràfic següent, les variacions positives de la productivitat del treball (agregades) a Espanya depenen de la variació de les hores treballades.

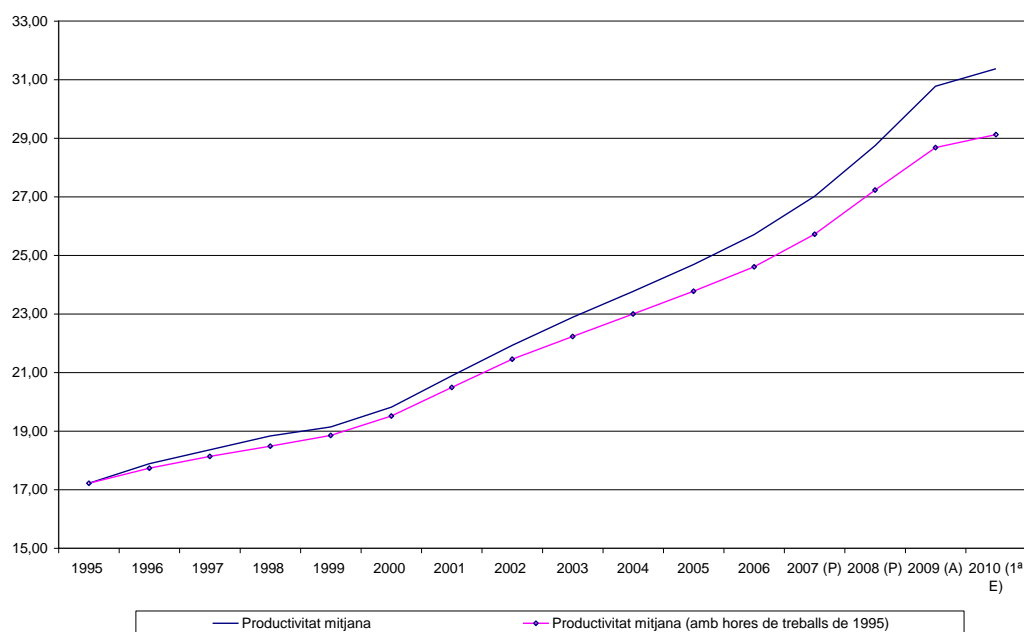

Figura 1: Evolució de la productivitat del treball per empleat i per hora treballada (Font: INE; Càlculs: autora)

Segons les dades presentades a la figura 1, per a tot el període 1996-2010, si es manté fix el valor d'hores treballades a les dades de 1995, la productivitat per empleat seria més baixa que l'actual, la qual cosa demostra que hi ha algun tipus d'ineficiència en la

dinàmica productiva. D'una banda, a més de la falta d'inversió en material i tecnologia productives (esmentada anteriorment), hi hauria la possibilitat que hi hagi un problema de formació i d'inserció del capital humà en el teixit productiu espanyol; per exemple, es podria qüestionar la qualitat de la formació de l'alumet que cursa estudis universitaris. D'altra banda, com comenten L. Garicano i E. Rossi Hansberg a estudis diversos, s'hauria de pensar en formes d'organització de la tasques de treball que fossin més eficients, amb més valoració del capital humà en les formes d'organització dels processos productius. Des d'aquesta perspectiva, el tema del reforç de la capacitat productiva s'ha d'analitzar (i corregir) a nivell d'empreses. Les empreses que presenten llindars de productivitat excel·lents són les empreses que creen un entorn competitiu i s'afirmen com a líders en els mercats internacionals. Actualment, la composició dels fluxos d'exportacions d'Espanya es fa per a un petit grup de grans empreses que van trobar estratègies de producció viables i efectives (en un context institucional marcat per una gran incertesa) per consolidar i (en algun cas) potenciar la seva presència en els mercats internacionals. Si ens basem en els fonaments de l'economia, és en les èpoques d'estancament de la demanda interna que les solucions de creixement provenen del sector exterior.

Tanmateix, aplicar aquestes estratègies implica un canvi important en el teixit, en el funcionament i en la cultura empresarial del país; en aquest sentit, les institucions han d'assolir el repte més important.